

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24

ZESPÓŁ REALIZACJI

00 - 503 W A R S Z A W A

BADAŃ

621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17

TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET:

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/36/99

OCENY SYTUACJI GOSPODARCZEJ, WARUNKÓW BYTU I DZIAŁALNOŚCI RZĄDU W POLSCE, CZECHACH I NA WĘGRZECH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC '99

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

OCENY SYTUACJI GOSPODARCZEJ, WARUNKÓW BYTU I DZIAŁALNOŚCI RZĄDU W POLSCE, CZECHACH I NA WĘGRZECH

- Odsetek pozytywnych (dobrych i bardzo dobrych) ocen sytuacji gospodarczej w Polsce (13%) był w lutym, mimo wyraźnego spadku, ponad dwukrotnie wyższy niż w Czechach (5%) i na Węgrzech (6%). Jednocześnie odsetek ocen negatywnych (złych i bardzo złych) był w Polsce (49%) znacznie niższy niż w Czechach (65%), choć znacznie wyższy niż na Węgrzech (39%). Na Węgrzech najwięcej było ocen neutralnych.
- Oczekiwania zmian w polskiej gospodarce bliższe są bardziej optymistycznym przewidywaniom na Węgrzech niż bardziej pesymistycznym prognozom w Czechach.
- Odsetek Czechów oceniających swoje warunki życia jako dobre lub bardzo dobre (24%) jest nieco wyższy niż odsetek Polaków (21%) i znacznie wyższy niż odsetek Węgrów (tylko 10%). W Czechach najmniej jest też osób oceniających materialne warunki bytu jako złe lub bardzo złe (26%), wobec 31% na Węgrzech i 34% w Polsce.
- Poprawy swych materialnych warunków bytu oczekuje 21% Czechów i Węgrów oraz 20% Polaków. Pogorszenia zaś obawia się 31% Czechów, 28% Węgrów i 27% Polaków.
- Rząd węgierski cieszy się najlepszymi ocenami obywateli (52% ocen pozytywnych wobec 36% negatywnych). W Czechach negatywne oceny rządu (41%) przeważają nad pozytywnymi (33%). Pod względem liczby pozytywnych ocen rządu Polska (34%) nie różni się od Republiki Czeskiej, rząd polski uzyskał jednak najwyższe odsetki ocen negatywnych (54%).

Zaobserwowane ostatnio w Polsce pogorszenie ocen sytuacji w kraju i działalności rządu było tak duże, iż celowe wydaje się ich porównanie z opiniami na te tematy wyrażanymi w innych krajach o zbliżonym stopniu realizacji przemian ustrojowych. Takimi krajami są m.in. Czechy i Węgry, które wspólnie z Polską wstąpią w najbliższych dniach do NATO, a w nieco odleglejszym terminie do Unii Europejskiej.

O ile gospodarka polska charakteryzuje się obecnie pewnym spowolnieniem tempa wciąż postępującego wzrostu, o tyle na Węgrzech obserwujemy stopniowe wychodzenie z okresu względnej stabilizacji i poprawę sytuacji ekonomicznej, w Czechach natomiast mamy do czynienia z pojawieniem się poważnych trudności gospodarczych.

Jeśli chodzi o scenę polityczną, to w Polsce i na Węgrzech rządy sprawowane są przez koalicje partii prawicowych i liberalnych, podczas gdy w Republice Czeskiej przy władzy jest lewicowy rząd mniejszościowy.

Interesujące jest, jak te różnice polityczno-gospodarcze mają się do różnic opinii publicznej w trzech wspomnianych krajach.

W bieżącym roku CBOS publikować będzie porównania niektórych ważniejszych wyników badań opinii publicznej w Republice Czeskiej, na Węgrzech i w Polsce. Jest to możliwe dzięki porozumieniu pomiędzy CBOS, IVVM (Instytutem Badania Opinii Społecznej w Pradze) oraz TÁRKI (Centrum Informatyki i Badań Społecznych w Budapeszcie). Wszystkie trzy ośrodki realizują co miesiąc reprezentacyjne badania opinii o najważniejszych aktualnych wydarzeniach i problemach. Do badań tych włączane będą

w pełni porównywalne zestawy pytań na wybrane ważne tematy. Pierwszy raport z badań we wszystkich trzech krajach dotyczy ocen sytuacji gospodarczej, materialnych warunków bytu, zmian oczekiwanych w tych dwóch dziedzinach oraz oceny rządu i opozycji.

Identyczne pytania na ten temat zadane były przez CBOS, IVVM i TÁRKI w lutym na porównywalnych, reprezentacyjnych próbach dorosłej ludności¹. Ponieważ jednak luty był w Polsce miesiącem o wyjątkowo dużych zmianach w opinii społecznej, spowodowanych protestami w rolnictwie i służbie zdrowia oraz wprowadzaniem ważnych reform systemowych, postanowiliśmy - tam, gdzie jest to celowe - przedstawić również odpowiednie dane polskie z badania styczniowego². Pozwoli to na pełniejsze porównanie opinii społeczeństwa polskiego z opiniami o sytuacji w Czechach i na Węgrzech, gdzie początek roku nie charakteryzował się żadnymi dramatycznymi wydarzeniami.

OCENY SYTUACJI GOSPODARCZEJ

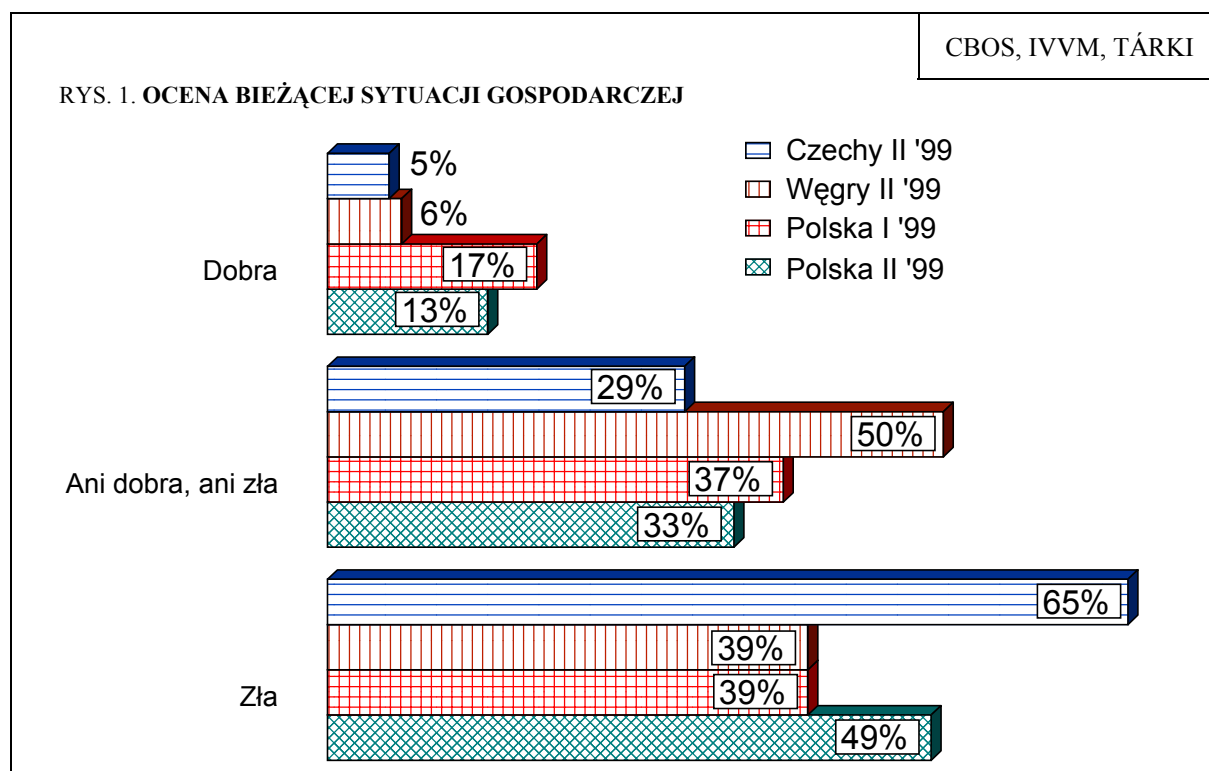
Odsetek pozytywnych (dobrych i bardzo dobrych) ocen sytuacji gospodarczej w Polsce (13%) był w lutym, mimo wyraźnego spadku, ponad dwukrotnie wyższy niż w Czechach (5%) i na Węgrzech (6%). Jednocześnie odsetek ocen negatywnych (złych i bardzo złych) był w Polsce (49%) znacznie niższy niż w Czechach (65%), choć znacznie wyższy niż na Węgrzech (39%). Wyraźna różnica między Polską a Czechami jest więc na korzyść Polski. Jeśli chodzi natomiast o Węgry, to charakteryzują się one znacznym odsetkiem (50%) ocen ambiwalentnych (ani dobrych, ani złych), przy liczbie ocen pozytywnych podobnej jak w Czechach i dużo niższej niż w Polsce, oraz przy stosunkowo niskiej liczbie ocen negatywnych. Oceny gospodarki węgierskiej są zatem bliższe środka niż w obu pozostałych krajach, a przeciętnie tylko nieznacznie wyższe niż w Polsce.

¹ Badania zrealizowano w lutym '99 na próbach liczących 1111 osób w Polsce, 1041 osób w Czechach i 1392 osoby na Węgrzech. Patrz komunikaty CBOS: „Nastroje społeczne w lutym”, oraz „Społeczna ocena rządu na początku lutego”, luty '99.

² Zob. komunikaty CBOS: „Nastroje społeczne w styczniu” oraz „Stosunek do rządu i ocena działalności instytucji politycznych”, styczeń '99.

Tabela 1

Jak Pan(i) ocenia obecną sytuację gospodarczą kraju?	Czechy	Węgry	Polska	
	II '99		I '99	II '99
	w procentach			
Bardzo dobra	0	0	0	0
Dobra	5	6	17	13
Ani dobra, ani zła	29	50	37	33
Zła	52	33	34	39
Bardzo zła	13	6	5	10
Trudno powiedzieć	1	5	6	5

Pominięto „trudno powiedzieć”.

Podsumowując można stwierdzić, że mimo lutowego spadku notowań Polacy oceniają gospodarczą sytuację kraju zdecydowanie lepiej od Czechów i - przeciętnie rzecz biorąc - tylko nieco gorzej od Węgrów. Od tych ostatnich różni ich przede wszystkim znacznie większe spolaryzowanie poglądów, tzn. większe liczby ocen zarówno pozytywnych, jak i negatywnych, natomiast mniejsza liczba ocen ambiwalentnych.

Nie dysponujemy porównywalnymi danymi dotyczącymi gospodarki we wszystkich trzech krajach w styczniu, przed polskim załamaniem opinii. Inne dane wskazują pośrednio, że oceny na Węgrzech i w Czechach niewiele się zmieniły, na Węgrzech być może nawet nieco się poprawiły. Gdybyśmy więc lutowe wyniki dla Czech i Węgier porównali z polskimi wynikami ze stycznia, oceny gospodarki polskiej byłyby o wiele lepsze od ocen gospodarki nie tylko czeskiej, ale i węgierskiej. Zaobserwowane w lutym pogorszenie tych ocen w Polsce nie doprowadziło - mimo swej znacznej skali - do zniwelowania dużej różnicy dzielącej polską i czeską opinię publiczną i do spadku znacznie poniżej przeciętnych ocen na Węgrzech. Spośród trzech badanych społeczeństw Czesi najwyraźniej dostrzegają trudności występujące obecnie w ich gospodarce.

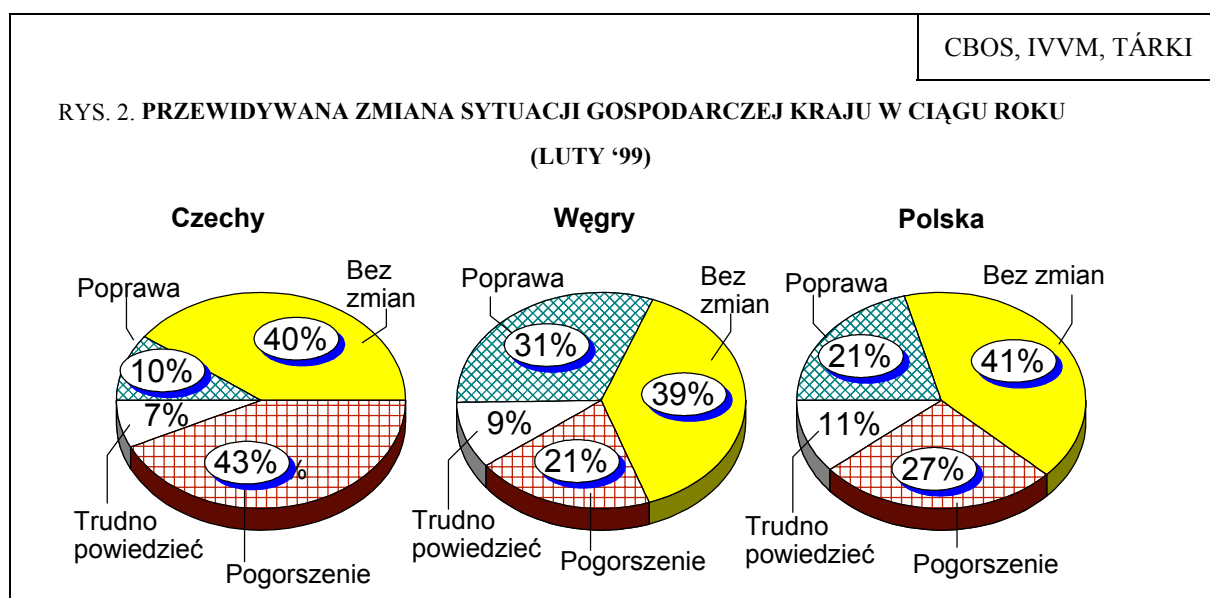
OCZEKIWANE ZMIANY SYTUACJI GOSPODARCZEJ

Jak podkreślaliśmy w poprzednim komunikacie³, mimo znacznego pogorszenia ocen obecnej sytuacji polskiej gospodarki, oczekiwania jej zmian w ciągu najbliższego roku niewiele się zmieniły i w lutym stopień pesymizmu wzrósł w Polsce tylko nieznacznie. Węgry charakteryzowały się w styczniu minimalnie większym optymizmem co do przyszłego rozwoju gospodarki niż Polska, ponieważ jednak od stycznia do lutego nastąpiła tam poprawa oczekiwań, w lutym różnica między obu krajami ukształtowała się już wyraźnie na naszą niekorzyść. Ciągłe jednak przewidywania zmian w polskiej gospodarce bliższe są bardziej optymistycznym oczekiwaniom na Węgrzech niż bardziej pesymistycznym prognozom w Czechach. Czesi więc nie tylko najgorzej spośród trzech porównywanych społeczeństw oceniają bieżącą sytuację gospodarczą kraju, ale wykazują też najwięcej pesymizmu w przewidywaniach przyszłości.

³ Zob. cyt. komunikat CBOS „Nastroje społeczne w lutym”.

Tabela 2

Przewidywana zmiana sytuacji gospodarczej kraju w ciągu najbliższego roku	Węgry	Polska	Czechy	Węgry	Polska
	I '99		II '99		
	w procentach				
Znaczna poprawa	1	0	0	0	0
Poprawa	25	21	10	31	21
Brak zmiany	40	43	40	39	41
Pogorszenie	23	22	38	18	24
Znaczne pogorszenie	3	3	5	3	3
Trudno powiedzieć	8	11	7	9	11

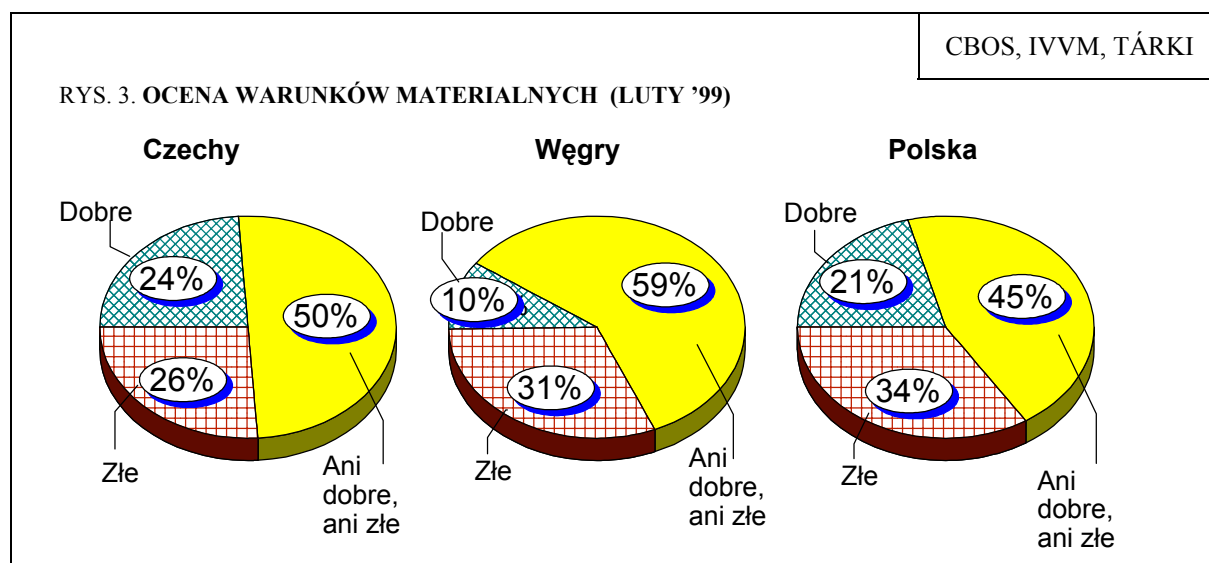
OCENY MATERIALNYCH WARUNKÓW BYTU

Oceny materialnych warunków bytu zupełnie inaczej różnicują trzy porównywane kraje niż oceny sytuacji gospodarczej. Warunki te najlepiej są postrzegane w Czechach, w których sytuacja gospodarcza kraju oceniana jest znacznie gorzej niż w Polsce i na Węgrzech.

Trudności czeskiej gospodarki, choć dostrzegane przez społeczeństwo, nie znalazły więc swego odbicia w niezadowoleniu z osobistych warunków życia.

Tabela 3

Ocena warunków materialnych	Czechy	Węgry	Polska
	w procentach		
Bardzo dobre	2	1	2
Dobre	22	9	19
Ani dobre, ani złe	50	59	45
Złe	21	20	25
Bardzo złe	5	11	9

Węgrzy o połowę rzadziej niż Czesi i Polacy wyrażają zadowolenie z własnej sytuacji materialnej. Jednak znaczna ich liczba ocenia swe warunki materialne jako ani dobre, ani złe, wobec czego odsetek niezadowolonych Węgrów jest nieco niższy niż odsetek niezadowolonych Polaków, choć znacznie wyższy niż Czechów.

Polacy oceniają swoje materialne warunki bytu przeciętnie nieco lepiej niż Węgrzy, lecz dużo gorzej niż Czesi. Oceny tych warunków, podobnie jak oceny sytuacji gospodarczej, są bardziej spolaryzowane w Polsce niż na Węgrzech. Trudno powiedzieć, czy wynika to z większej tendencji do udzielania przez społeczeństwo węgierskie odpowiedzi neutralnych, bliskich środka, czy z większego zróżnicowania rzeczywistych warunków materialnych w Polsce, czy też z obu tych czynników łącznie.

OCZEKIWANIA ZMIAN MATERIALNYCH WARUNKÓW BYTU

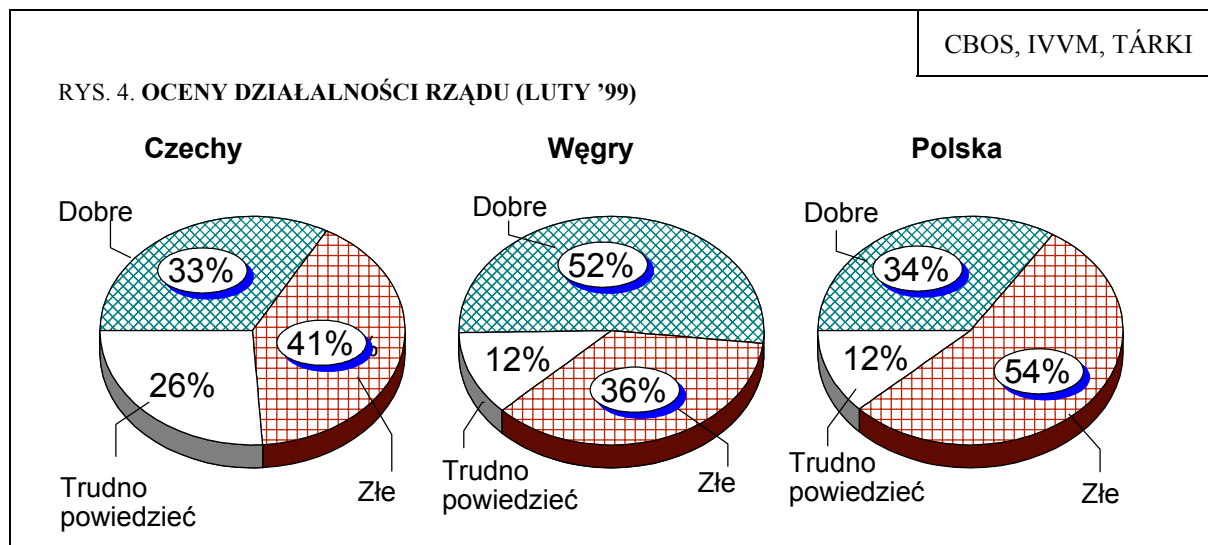
Mimo znacznych różnic w bieżących ocenach materialnych warunków bytu, trzy badane kraje minimalnie różnią się pod względem oczekiwań zmian tych warunków w ciągu najbliższego roku. Poprawy oczekuje 21% Czechów i Węgrów oraz 20% Polaków. Pogorszenia zaś obawia się 31% Czechów, 28% Węgrów i 27% Polaków. Interesująca jest jednak inna różnica. Na Węgrzech i w Polsce przewidywania przyszłości są wyraźnie lepsze niż oceny bieżącej sytuacji materialnej. W Czechach natomiast, gdzie oceny są zdecydowanie najwyższe, prognozy są bardziej pesymistyczne. Czesi cieszą się więc najlepszymi subiektywnie warunkami bytu, jednak negatywne oceny i oczekiwania dotyczące ich gospodarki wiążą się z poczuciem możliwości obniżenia materialnego poziomu życia w najbliższej przyszłości.

OCENY DZIAŁALNOŚCI RZĄDU I OPOZYCJI

Wydarzenia ze stycznia i lutego bardzo negatywnie odbiły się na ocenach działalności polskiego rządu. W początkach stycznia oceny rządu w Polsce były jeszcze bardzo zbliżone do ocen, jakie swojemu rządowi wystawiali Węgrzy i - jak można przypuszczać, nie dysponujemy bowiem danymi w pełni porównywalnymi - lepsze od ocen w Czechach. W lutym nastąpiło jednak gwałtowne obniżenie ocen rządu polskiego, podczas gdy oceny rządu węgierskiego nieznacznie się poprawiły. W efekcie tych zmian rząd węgierski ma obecnie najlepsze notowania spośród trzech porównywanych gabinetów. Uzyskał on ponad połowę (52%) ocen pozytywnych wobec 36% ocen negatywnych.

Tabela 4

Oceny działalności rządu	Węgry	Polska	Czechy	Węgry	Polska
	I '99		II '99		
	w procentach				
Bardzo dobre	8	3	2	8	1
Dobre	41	41	31	44	33
Złe	28	30	34	28	41
Bardzo złe	9	7	7	8	13
Trudno powiedzieć	14	19	26	12	12

W Czechach, przeżywających trudności gospodarcze, liczba pozytywnych ocen rządu (33%) jest mniejsza niż liczba ocen negatywnych (41%). Jednak więcej niż co czwarty Czech nie potrafi ocenić swego rządu. Prawdopodobnie jest to rezultatem długotrwałego przekonania światowych i krajowych mediów o sukcesach transformacji czeskiej gospodarki, co mogło spowodować poczucie niezrozumienia sytuacji, kiedy okazało się, że gospodarka ta jest w kłopotach. Trudności w ocenie rządu mogą też po części wynikać z niedawnych perturbacji politycznych w Czechach i z faktu, iż jest to rząd mniejszościowy, nie będący w stanie funkcjonować bez przyzwolenia znacznej części opozycji.

Co interesujące, odsetki ocen pozytywnych w Polsce (34%) i w Czechach (33%) niemal się nie różnią, mimo znacznego załamania w naszym kraju poparcia dla rządu. Polska charakteryzuje się jednak obecnie najwyższym odsetkiem negatywnych ocen pracy rządu (54% wobec 41% w Czechach i 36% na Węgrzech).

W lutym po raz pierwszy zapytaliśmy o ocenę działalności opozycji parlamentarnej jako całości. Pytanie o to zadane było również na Węgrzech, ale niestety nie w Czechach. Zarówno w Polsce, jak i na Węgrzech trzon opozycji stanowią ugrupowania lewicowe, porównanie obu krajów wydaje się więc całkiem uprawnione mimo braku węgierskiego odpowiednika PSL (za odpowiednik taki trudno uznać Partię Drobnych Posiadaczy FKGP).

Tabela 5

Ocena opozycji parlamentarnej	Węgry	Polska
	w procentach	
Bardzo dobra	3	4
Dobra	34	36
Zła	31	26
Bardzo zła	7	5
Trudno powiedzieć	25	29

Polacy, oceniając swój rząd gorzej niż Węgrzy, nieco lepiej od Węgrów postrzegają swoją opozycję. Różnice w ocenach opozycji nie są jednak duże, a ponadto znaczna część badanych w obu krajach nie ma w tym względzie wyrobionego zdania. Trzeba natomiast podkreślić, że na Węgrzech oceny rządu są dużo lepsze niż oceny opozycji, podczas gdy ostatnie zmiany polskiej opinii publicznej zaowocowały w lutym lepszymi ocenami opozycji niż rządu.

★

★

★

Polska, Czechy i Węgry różnią się pod względem ocen sytuacji gospodarczej, materialnych warunków bytu i działalności rządu, a także - choć nieco mniej wyraźnie - pod względem przewidywań zmian w sytuacji gospodarczej kraju i sytuacji materialnej rodzin.

Czesi charakteryzują się najgorszymi ocenami gospodarki, ale najlepszymi ocenami swych materialnych warunków bytu. Najbardziej spośród trzech krajów obawiają się też negatywnych zmian w tych dwóch ważnych dziedzinach.

Węgrzy oceniają swą gospodarkę znacznie lepiej niż Czesi i - przeciętnie rzecz biorąc - nieznacznie lepiej niż Polacy. Porównania polsko-węgierskie są tu jednak utrudnione, ponieważ polska opinia publiczna jest o wiele bardziej spolaryzowana. Węgry charakteryzują się przy tym największym optymizmem, jeśli chodzi o przewidywany rozwój gospodarczy. Są natomiast krajem o bardzo niewielkim odsetku osób dobrze oceniających swoje materialne warunki bytu.

Spółeczeństwo polskie znacznie lepiej ocenia stan swojej gospodarki, mimo subiektywnego pogorszenia w ostatnim okresie, niż społeczeństwo czeskie i niewiele gorzej niż społeczeństwo węgierskie, choć porównanie z Węgrami i w tej dziedzinie jest utrudnione przez większe spolaryzowanie ocen polskich. Materialne warunki bytu są oceniane w Polsce nieco gorzej niż w Czechach, lepiej natomiast niż na Węgrzech. Polacy nie ustępują przy tym Węgom stopniem optymizmu, znacznie wyższym niż w Czechach, gdzie pesymizm łączy się z najwyższymi obecnie ocenami materialnego poziomu życia.

Działalność polskiego rządu ma obecnie najgorsze notowania spośród wszystkich trzech omawianych gabinetów. Jeszcze w styczniu oceny rządu w Polsce były bardzo podobne do ocen wystawianych swojemu rządowi przez Węgrów. Oceny rządu w Czechach wydają się dużo gorsze niż na Węgrzech, jednak przeciętnie lepsze niż w Polsce. Porównania dotyczące działalności rządu są jednak tylko orientacyjne, gdyż ponad jedna czwarta Czechów nie potrafi w ogóle ocenić pracy swego rządu, wobec tylko 12% osób nie umiejących dokonać takiej oceny w Polsce i na Węgrzech.

Polacy, oceniając gorzej niż Węgrzy swój rząd, nieco lepiej od nich oceniają swą parlamentarną opozycję. Różnice pomiędzy obu krajami w ocenie opozycji są jednak nieznaczne.

Opracował
Krzysztof ZAGÓRSKI